

Norsk minigrammatikk – bokmål

Ordklassene

Substantiv

Adjektiv

Artikler

Pronomen

Tallord

Verb

Adverb

Konjunksjoner

Preposisjoner

Interjeksjoner

ORDKLASSENE

Den norske grammatikken inneholder ti ordklasser:

substantiv (*bil, frukt, Jenny*)

adjektiv (*kjekk, artig, pen*)

artikler (*en, ei, et*)

pronomen (*han, denne, man*)

tallord (*to, seks, tjuefem*)

verb (*arbeide, løpe*)

adverb (*hjemme, inne, fremdeles*)

konjunksjoner (*og, eller, men, for, siden*)

preposisjoner (*over, under, til*)

interjeksjoner (*isj, hei*)

SUBSTANTIV

Substantivene deles vanligvis inn i:

- (a) egennavn. Disse substantivene er navn på personer, steder o.l. (f.eks.: *Jenny, Frankrike, Donau*).
- (b) fellesnavn. Disse substantivene er ord for ting, egenskaper og handlinger (f.eks.: *bil, godhet, reise*).

Vi kan kjenne igjen substantivene ved at de som regel kan ha en artikkel foran seg: **en** gutt, **ei** jente,

et hus.

Artikkelen forteller også hvilket kjønn substantivet har:

en = hankjønn

ei = hunkjønn

et = intetkjønn

(NB! Det er bare fellesnavnene som kan ha artikkel foran seg.)

Substantivene bøyes i:

- (a) tall (entall: *bilen* - flertall: *biler*)
- (b) bestemthet (ubestemt: *bil* - bestemt: *bilen*)
- (c) kasus (grunnform: *bilen* - genitiv: *bilens*)

I ordbøker betyr kjønnsangivelsene *m* (*maskulinum*), *f* (*femininum*) og *n* (*nøytrum*) etter et ord at ordet er et substantiv i henholdsvis hankjønn, hunkjønn eller intetkjønn.

ADJEKTIV

Adjektivene forteller som oftest om egenskaper ved substantivene: *en liten gutt, en vakker blomst.*

Adjektivene bøyes i:

- (a) kjønn (hankjønn: *en rød bil* – hunkjønn: *ei rød ku* – intetkjønn: *et rødt hus*)
- (b) tall (entall: *en rød bil* – flertall: *mange røde biler*)
- (c) bestemthet (*en rød bil* – *den røde bilen* – *noe rødt garn* – *hennes røde biler*)
- (d) grad (positiv: *rød* – komparativ: *rødere* – superlativ: *rødest*)

Vi kan også gradbøye adjektivene ved hjelp av **mer** og **mest** (positiv: *rød* – komparativ: *mer rød* – superlativ: *mest rød*)

Noen adjektiver har uregelmessig bøyning, f.eks. **liten**:

liten – mindre – minst

I denne ordboken betyr *adj.* etter et ord at ordet er et adjektiv.

ARTIKLER

Det finnes tre artikler i norsk:

- (a) ubestemt artikkel. Denne artikkelen brukes foran substantivet: **en** gutt, **ei** jente, **et** hus
- (b) substantivets bestemte artikkel. Denne artikkelen settes rett etter substantivet: gutt-**en**, jent-**a**, hus-**et**
- (c) adjektivets bestemte artikkel. Denne artikkelen brukes foran et adjektiv alene eller foran et adjektiv + et substantiv: **den** flinke (gutten/jenta), **det** lille huset, **de** gamle (bilene)

I denne ordboken betyr *art.* etter et ord at ordet er en artikkel.

PRONOMEN

Pronomenene er ord som brukes i stedet for

- (a) substantiv: *Else / **hun** har kjøpt ny sykkel. Boken / **den** ligger på skrivebordet.*

De pronomenene som brukes i stedet for substantiv, kan deles inn i disse gruppene:

- personlige pronomen: *jeg, du, han, hun, den, det, de* (og flere)
- refleksivt pronomen: *seg*
- resiprokt pronomen: *hverandre*
- relativt pronomen: *som*
- spørrepronomen: *hvem, hva, hvilken*
- ubestemte pronomen: *en, man, noen*

- (b) adjektiv: *de tykke bøkene / **disse** bøkene*

De pronomenene som brukes i stedet for adjektiv, kan deles inn i disse gruppene:

- eiendomspronomen: *min, din, sin, hans, hennes, dens, dets*
- påpekende pronomen: *denne, dette, disse*

I denne ordboken betyr *pron.* etter et ord at ordet er et pronomen.

TALLORD

Tallordene deles inn i to grupper:

- (a) grunntall: Disse tallordene opplyser om antall: *en, to, tre* osv.
- (b) ordenstall: Disse tallordene opplyser om plassering i en rekkefølge: *første, andre, tredje* osv.

VERB

Verbene er ord som forteller om

- (a) handlinger (*arbeide, løpe*)
- (b) tilstander (*være*)
- (c) tilstandsforandringer (*bli*)

Vi kan kjenne igjen verbene ved at vi som regel kan sette **å** foran dem: *å arbeide, å løpe, å synge*.

infinitiv	<i>å arbeide</i>
presens	<i>arbeider</i>
preteritum	<i>arbeidet</i>
perfektum partisipp	<i>arbeidet</i>
<u>presens partisipp</u>	<u><i>arbeidende</i></u>
1. futurum	<i>skal arbeide</i>
2. futurum	<i>skal ha arbeidet</i>
1. kondisjonalis	<i>skulle/ville arbeide</i>
2. kondisjonalis	<i>skulle/ville ha arbeidet</i>

Vi har også flere hjelpeverb i norsk, bl.a. *kunne, skulle, burde, turde, måtte, ville*.

ADVERB

Adverbene sier noe om

- (a) verb (*løpe **fort***)
- (b) adjektiv (***svært** pen*)
- (c) andre adverb (***veldig** fort*)
- (d) hele setninger (*Huset ligger **der***)

Nedenfor finner du eksempler på noen typer adverb:

- Måtesadverb: *Hun arbeider **effektivt**. Han skriver **pent**.*
- Stedsadverb: *De arbeider **inne**. Huset ligger **der**.*
- Tidsadverb: *Lise kommer **nå**. Den nye skriveren virker ikke **ennå**.*
- Gradsadverb: *Han er **enda** høyere enn broren sin. Husene ligger **langt** fra hverandre.*

I denne ordboken betyr *adv.* etter et ord at ordet er et adverb.

KONJUNKSJONER

Konjunksjonene kan deles inn i to grupper:

- (a) sideordnende konjunksjoner. Disse konjunksjonene er ord som binder sammen ord, ledd eller setninger. Eks.: *og, eller, men, for: epler **eller** pærer; små barn **og** store gleder; han er liten, **men** han spiser mye*
- (b) underordnende konjunksjoner. Disse konjunksjonene knytter en adverbiell leddsetning til en hovedsetning. Eks.: *fordi, da, hvis, slik at (og flere): **Hvis** været blir fint, drar vi på langtur.*

I denne ordboken betyr *konj.* etter et ord at ordet er en konjunksjon.

PREPOSISJONER

Preposisjonene er ubøyelige ord. De brukes som regel sammen med et substantiv, et pronomen eller en infinitiv, og de sier noe om f.eks. steds-, tids- og årsaksforhold mellom det ordet de står sammen med, og et annet ord eller ledd i setningen:

*Klokken ligger **på** bordet.*

*Stolen står **inntil** pulten.*

*Båten ligger fortøyd **ved** kaien.*

*Hun fortsatte **med** å synge.*

I denne ordboken betyr *prep.* etter et ord at ordet er en preposisjon.

INTERJEKSJONER

Interjeksjonene uttrykker som regel følelsesreaksjoner: *au! hei! uff!*

I denne ordboken betyr *interj.* etter et ord at ordet er en interjeksjon.